

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 204 | שנה ד' | פרשת אמור | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

מהות גברא רבא

עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבנתם מנחה חדשה לה' (אמור כב, טז)

מספר הרה"ג ר' עמנואל ה. שליט"א: אמרתי למרן שליט"א שישנו סיפור מפורסם שרבי חיים עוזר פגש את אחד האדמו"רים ורצה לשמוע ממנו איזה פירוש חריף [ה"ה האדמו"ר מאוסטובצא זצ"ל] ונענה לו והביא את הגמרא במסכת מכות בדף כ"ב עמוד ב' המציינת את טיפשותם של הבבלים בזה שהם קמים בפני ספר תורה ולא בפני גברא רבה שהרי בתורה כתוב שמספר המלקות לחייבי לאוים הוא ארבעים, ובאו רבנן והורידו אחד ולוקים רק שלושים ותשע.

והקשה האדמו"ר למה הגמרא הביאה ראייה מפסוק בספר דברים ולא מפסוק קודם שנאמר בספר ויקרא ששם כתוב בענין ספירת העומר "תספרו חמשים יום" ובאו רבנן והורידו יום אחד וסופרים רק ארבעים ותשע? ובצרו חזא שאין סופרין רק מ"ט יום [ענין רא"ש פסחים פ"ו סימן מ' לגבי ספירת העומר שכן דרך המקראות כשמגיע המנין לסכום עשיריות פחות אחת מונה אותו בחשבון עשיריות ואינו משגיח על חסרון הא' כמו ארבעים יבנן] ענה האדמו"ר: "שגברא רבה" זה מי שמצליח להפחית מכה אחת פחות מיהודי... ומרן הגר"ע נהנה מאד מפירוש זה.

מרן ראש הישיבה שליט"א הרים את עיניו ואמר לי בחיך: "לא היה ולא נברא". שאלתי: "והרי הסיפור מפורסם מאד וכיצד יודע מרן שליט"א שהסיפור הזה לא התרחש כלל?"

ענה מרן שליט"א ואמר "יתכן אולי שכך פירש האדמו"ר הגאון זצ"ל אך לא יתכן שרבי חיים עוזר נהנה מפירוש זה". "מדוע?" שאלתי. השיב מרן שליט"א "בספירת העומר מקרא מפורש הוא "שבעה שבועות תספור לך". ורבנן יישבו את הפסוקים, אך במלקות כתוב רק ארבעים יבנו!"

אכילת תרומה

לחם אלקיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל (אמור כא, כב) בקובץ הערות (סי' מ"ז אות א) הביא בשם הגהות כסא דהרסנא על מה שכתב בשו"ת בשמים ראש [סי' ש"מ ד"ה ואת] שהקשה באשת כהן שנתחללה אמאי נפסלת מאכילת תרומה, מ"ש משפחת כהן דהויא זונה ומ"מ אוכלת בתרומה משום דהוי קנין כספו של כהן? ואין לומר דזונה נפסלה רק מכח שהיא כהנת אבל מכח קנין של האדון אוכלת, דהא מבואר ביבמות נ"ו ע"ב דאשה אינה אוכלת כשהיא חללה אע"פ שהיא קנין כספו של הבעל.

והנה יש להסתפק אם הא דזונה אינה אוכלת בתרומה הוא מחמת שם זונה, או דביאתה אוסרתה בתרומה וכמו שביאת הפסול נותן לה דין זונה ליפסל להנשא לכהן ה"נ נותן לה דין פסלות בתרומה.

ומדברי התוס' ביבמות מ"ד ע"ב (ד"ה ה"ג) מבואר בב' דרכים, הא' דאינה אוכלת מחמת הגזו"כ דכי תהיה לאיש זר דילפינן דכל הפסולין פוסלין אותה בתרומה, ולפי"ז שפיר יש לחלק דחללה הא כל השם שלה הוא דאין בה כלל דין כהן ולכן אף דהיא קנינו של הבעל מ"מ נכלל בזה דאין בה שום דיני כהונה, והרי קנינו הוא ג"כ מדיני כהונה וחללה נתמעטה גם מזה דא"א להיות בה שום דיני כהונה, משא"כ זונה דאינו דין דשם זונה פסול מתרומה אלא דהגזו"כ ד"כי תהיה" גלי דאינה אוכלת מחמת הביאה דאיש זה ולכן אם מצינו זונה שלא נאסרה ע"י ביאת הפסולין אף דשם זונה עלה מ"מ דין כהונה עלה, משא"כ לענין איסור להנשא לכהן זה תלוי בשם זונה וכמש"כ אשה זונה וגו' לא יקחו אבל לענין תרומה אין זה תלוי כלל בשם זונה, אלא דביאת כל אלו נתרבה דאוסרתה, וכן מבואר בתוס' ביבמות ס"ט א' ד"ה לא פוסלין דאף לר"א דפנוי הבא על הפנויה עשאה זונה מ"מ כיון שאין זה זר לה לא נפסלה מתרומה, הרי להדיא דלענין תרומה לא תלוי כלל בשם זונה, וכן בהא שם ס"א ע"ב דלר' יהודה דאילונית אסורה לכהן מטעם

זונה מ"מ מסתבר דבת כהן אילונית אוכלת בתרומה. אמנם בתוס' ישנים שם מד ע"ב מבואר עוד דרך בזה והוא דילפינן זונה מחללה וכמו דחללה אסורה בתרומה ה"נ זונה.

ולפי"ז יקשה דלכאורה צריך להיות תלוי בשם זונה, והתוס' שם הקשו על פירוש זה דלפי"ז למה סברה הגמרא בדף סח ע"ב שצריך קרא לנבעלה לחייבי כריתות שאינה אוכלת בתרומה דהא כיון דאיכרי זונה הרי זונה אסורה בתרומה מחמת ההיקש דחללה, ולפי"ז יקשה ג"כ למה שפחה כשרה לתרומה כיון דשם זונה עלה.

ויש לעיין לפי סברתם דהוקשה לחללה, אי שייך לומר דכל שע"י שהיא קנינו הוא הנותן לה דין זונה לא שייך ליפסל לענין תרומה דלענין תרומה הא קנינו הוא סיבה להאכילו, ובזה שגילתה תורה דקנין כספו אוכל הרי יש בזה גזו"כ דקנינו הוא סיבה להאכיל ולכן אף אי משום זה נעשה זונה מ"מ ע"כ זונה כזאת לא הוקשה לדין חללה, אבל מ"מ דין זונה עלה דלגבי איסור לינשא לכהן לא מצינו דקנינו הוא עדיף לענין זה, משא"כ לענין תרומה ועפ"י הסברא דאינו תלוי בדין זונה אלא דביאת זנות פוסלתה נמצא דגירות אם נסבור דהיא זונה ונשאת לכהן כל זמן שלא נבעלה אוכלת מהתורה, אבל לתירוץ השני אינה אוכלת כיון דאין האיסור זונה שבה מחמת דין קנינו, ואע"ג דלפי"ז יש לומר דגם בשפחה הלא גם בלא שהיא קנינו היא דנקראת זונה דהא גם לכשתשתחרר תהיה זונה אבל מ"מ כשהיא שפחה היא זונה רק מחמת דביאתה תהיה ביאת זנות וזה נגרם רק ע"י שהיא קנינו וכשורו וחמורו. (כ"ל)

גדר התראה

ויניחהו במשמר לפרש להם על פי ה' (אמור כד, יב)

בדעת זקנים מבעה"ת הקשו: וקשה כאן ושם (גבי מקושש) לר' יהודה דאמר (סנהדרין פ, ב) שאינו נהרג עד שיודיעוהו באיזו מיתה נהרג א"כ איך נתחייבו אלו, ושמא התרו בהן בכל ד' מיתות ב"ד והתירו עצמן למיתות כלן, ומיהו קשיא למ"ד התראת ספק לא שמה התראה שהרי בכל מיתה ומיתה הויא לה התראת ספק, ודוחק הוא שיהו בהם כל כך עדים שהתרו להם מכלם ביחד וכו' עכ"ל.

והעירו מה מועיל אם היו כמה כתות עדים שמתרים על כל ד' מיתות, והרי מ"מ כל כת אינה יודעת להתרות בודאות שיתחייב מיתה שהם מתרים עליה, ומאי נ"מ אם כת אחת מתרה על ד' מיתות או ד' כיתות מתרים? וי"ל דכת אחת המתרה על ד' מיתות חסר בהתראה, דרואים שאינם יודעים דינו, משא"כ אם ד' כיתות כל אחד מתרה על מיתה אחרת, יש כאן התראה ודאית אע"פ שאינם יודעים בבירור שיענש במיתה זו.

ספיקות בעניני וקדשתו

וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב קדש יהיה לך כי קדוש אני ה' ומקדשכם (אמור כא, ח)

דנו עם רבנו בענין השאלה שיש לפנינו אמו וכהן למי להקדים פרוסת המוציא [והגריש"א צידד דאולי י"ל דכהן הוא ספק (כהני חזקה) ואמו ודאין]. ואילו רבינו שליט"א טען גברי כיבוד וקדשתו של כהן אינו כגדרי כיבוד או"א. בכהן דין להקדימו בתורה, [ואף לתת מנה יפה ראשון] ואילו בכיבוד או"א יש דין לקום לכבודו וכו' מי אמר שיש דין להקדימה בפרוסת המוציא. ואילו רבינו הגר"ק טען שאותו דין שיש לכבד בכהן יש דין גם לכבד בכיבוד או"א.

אמר רבנו יש להסתפק אם איכא מצות "וקדשתו" גם לאחר מיתה, וכגון שיש ב' מתים לקבור, שיקדים לקבור המת הכהן הראשון [והנה לא שמענו דבר זה שחברה קדישא יקדימו קבורת כהן ללוי וישראל]

פניה ובקשה לקראת חג השבועות הבעל"ט

ברצוננו להוציא גליון תוספת לגליון במדבר שבועות, מורחב אודות הדרכת רבנו בלימוד הש"ס, לתלמידים בתי"ת, בישיבה קטנה, בישיבה גדולה ובכוללים, ועוד. וכן שיחות רבנו בפתחה וסיום מסכתות הנוגעות ללמוד המסכת. ע"כ אנו פונים ומבקשים למי שיש בידו הדרכה או הוראה בענינים אלו שיפנה למערכת בהקדם.

שכר מצוה בהאי עלמא

"ובורח מן העבירה וכו' ועבירה גוררת עבירה" (ד' ב') צ"ב הלשון דהא גם לולא זה דעבירה גוררת עבירה צריך לברוח מעבירות?

ומה דמצוה גוררת מצוה ששכר מצוה מצוה, אינו סתירה להא דאיתא בקידושין (ל"ט ב') שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, דבאמת שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ומה דשכר מצוה מצוה לא נחשב שכר בהאי עלמא שזה דבר אחר.

ויש מפרשים הטעם דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, כי כל העוה"ז אינו כלום ולא שוה לתת שכר אפילו בעבור מצוה אחת ולא שייך תשלום כאן ובהכרח התשלום לעוה"ב, ומה דשכר מצוה מצוה אינו תשלום שכר המצוה, וכי העושה מצוה ובעד זה נתנו לו לעשות מצוה לא יקבל שכר עבור מצוה הראשונה שעשה וכן הלאה, אלא דשכרו שמור לעוה"ב אבל חוץ מזה אחד מהדברים שנותנים לו זה שכר מצוה מצוה.

צורת השכר

"בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה וכו' ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה" (פ"ד מ"ב) ויש לבאר דבשלמא שכר מצוה מצוה היינו שמשלתם שכר המצוה שיזכה להוסיף עוד מצוה, אבל שכר עבירה עבירה איך יבוא ע"י מה שלא חטא.

אמנם כן הוא מבואר דאין העבירה הבאה נוספת עליו אלא היא גופא בחשבון העבירה שעבירה גוררת עבירה מחמת עצמה, ונחשב לו בחומר חטאו כל שעתידי ממנו לחובה, וכן כל פגם הגורם בחטאו לו ולאחרים וכן בחלול ה' שעתידי ממנו כל אלו הם בסיבת העבירה עצמה, ומלבד העונש בדינו עוד שכר העבירה עמו מכל השפעת הרע הנגררת מחמת העבירה.

ובפי' הגר"א לאבות שם הביא המקרא ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול ונתתי מכשול לפניו וגו' [יחזקאל ג] הרי אף שהבו"ת חפץ בתשובת רשעים ולא יחפוץ במוותם, מ"מ זוהי מדת העבירה עצמה שהיא מכשלת עון וגוררת חטא על פשע, כפי עומק פגם החטא מעשיו של אדם מחייבים הם השפעות למכביד הן לטוב והן למוטב הן לעצמו והן לאחרים.

גולה למקום תורה

"הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אחרך" (ד' י"ד)

ברע"ב מפרש הוי גולה למקום תורה אם אין ת"ח במקומך ואל תאמר שהיא תבוא אחרי ת"ח יבואו לכהן. צ"ב מאי קמ"ל וכי למה הת"ח יבואו אליו לכהן ובודאי דעליו לגלות למקום תורה?

זנב לאריות

"והוי זנב לאריות" (שם) ברע"ב מפרש לגדולים ממך. משמע אפי' לאלו שקצת גדולים ממך. ולכאורה מדאמר לאריות י"ל דוקא לגדולים מאוד, ומנ"ל גם לאלו שאינם חשובים הרבה יותר ממנו.

שעה אחת במעשים טובים

"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי עולם הבא" (ד' י"ז) הנה תשובה צריך לעשות מי שחטא, אבל מה דאומר דמעשים טובים יפים מכל חיי עוה"ב, צ"ב שהרי מעשים טובים הם דברים שעל ידם זוכים לעוה"ב ומה שייך לומר שזה יותר טוב, דהא אלו הם הדברים עצמם המזכים האדם לעוה"ב וי"ל.

הלומד מהזקנים

הלומד מן הזקנים למה הוא דומה לאוכל ענבים קהות ושותה יין מגתו והלומד מן הזקנים למה הוא דומה לאוכל ענבים בשולות ושותה יין ישן, רבי אומר אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו וכו' (ד' כ')

ופי' הרע"ב דפליג ואמר כי כמו שיש קנקן חדש מלא יין ישן, כך יש ילד שטעמו כטעם זקנים ויש זקנים פחותים במעלת החכמה מן הילדים.

וצ"ב בסברת ר' יוסי דהא בודאי זה תלוי במציאות וכסברת רבי, ואה"נ דבדרך כלל הזקן יותר חשוב מהצעיר, אבל הדבר תלוי במציאות, וגם שזה תלוי בכח הסברה וכח זה הוא מתנת שמים.

ובכלל צ"ב מה צריך להוסיף את המשל מה זה מועיל להבנת הדבר? ויתכן דאם ישאלו אנשים מי עדיף הם יצטרכו לחשוב ולדון, ולכן אומרים משל מענבים ויין שזה דבר שכל אחד מבין ולא צריך חכמה גדולה להבחין, וזה מברר יותר.

מעלת הביזיונות

כמה פעמים האריך רבנו לתלמידי בגדלות מי שמקבל ביזיונות. וציין לעיין בדברי הרמב"ם המופלאים בפרק ד משנה ד באבות על המשנה

מאוד מאוד הוי שפל רוח אודות החסידים שהתרחקו מגאוה עד הקצה האחרון. וז"ל: הגאווה, כי לגודל חסרון זאת המידה אצל החסידים, וידיעתם בניזוקה, רחקו ממנה עד הקצה האחרון, ונטו אל שפלות הרוח לגמרי, כדי שלא ישאירו בנפש זכר לגאווה בשום פנים.

וכבר ראיתי בספר מספרי המידות, שנשאל אחד החסידים, ונאמר לו: איזהו היום השמח שעבר עליך מימין? אמר: יום שהייתי נוסע על גבי ספינה, והיה מקומי בה השפל שבמקומות, והייתי לבוש בלויי סחבות, והיו בספינה סוחרים ובעלי ממון, והייתי שוכב במקומי, ואחד מאנשי הספינה קם להטיל מים, והגיעה שפלותי בעיניו, ופחיתות המצב אשר הייתי בו, עד כדי שגילה עצמו והטיל מימיו עלי. ונפלאתי על התחזקות תכונת העזות בנפשו, וחי ה', לא הצטערה נפשי במעשהו כלל, ולא התעורר בה רוגז, ושמחתי שמחה גדולה שהגעתי למדרגה שלא יצערני ביזוי זה החסר, ולא אשים לבי אליו. ואין ספק שזו היא תכלית בשפלות הרוח, עד שירחק מן הגאווה. עכ"ד הרמב"ם.

ובאותה שעה הביא רבנו גם את דברי היעב"ץ פרק ד' מסכת אבות משנה ד' ודמעות ירדו מעיני רבנו שליט"א באומרו הם היו אנשים גדולים. וזה לשון החסיד יעב"ץ תיתי לי דאתא עובדא לידי מאחד מבני ברית בזוי ושפל מאד מפחותי ההמון שקללני קללה נמרצת והרבה להכלים אותי ולבזותי בדברים קשים ומרים יורדי חדרי בטן, ואמר אלי שמותר ומצוה לנתק מעי מקרבי ולחתוך מבשרי רצועות ועדיין לא יש בזה די לפי ערך מעשי, אם שלא עשיתי לו מאומה רע מימי לא הכרתיו מעולם וכזה אמר בקללו ולא התפעלתי כלל מזה, ונענעתי לו ראשי גם דנתיו לכף זכות אמרתי לפי מחשבתו טוב עשה לפי דמיונו המוטעה הותר לו דמי ומחלתי לו, אך עונותיו ילכדונו למקצת הימים כתוא מכמר עד כאן דבריו. (מאחורי הפרגוד)

לקיחת כסף מהצדקה

נשאל רבנו מאחד מתלמידים הקרובים:

הוד כבוד מו"ר שליט"א אחר מבוא הברכה בכבוד ובמורא כראוי. הנני מתקשה מאד בדברי הר"מ בפירוש המשנה באבות (פרק ד' משנה ב') ואמרת להציע קמי מרן שליט"א שאלתי, ויאיר עיני במאור תורתנו הקדושה.

כתב שם הרמב"ם ז"ל: כשנעיין בדברי רבותינו זכרונם לברכה לא נמצא אצלם שהיו מבקשים ממון מבני אדם, ולא היו מקבצים ממון לשיבות הנכבדות והיקרות, ולא לראשי גלויות, לא לדיינים, ולא למרביצי התורה, ולא לאחד מהגדולים, ולא לשאר בני אדם מן העם וכו', עכ"ל.

והנני דל הדיוט מתפלא הרי רבו לאין מספר המקומות בחז"ל שאמרו בהם על גדולי וחכמי ישראל שגבו צדקה, וכתתו רגליהם מעיר לעיר בטירחה ובביזיונות לאסוף צדקה עבור עניינים נצרכים.

בב"ב (דף ח' ב'): רבא אכפיה לרב נתן בר אמי ושקיל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה. ושם (דף י' א'): ר' יוחנן בן זכאי כפה בני אחותו לתת שבע מאות זוז לצדקה. ובע"ז (דף ט' ב') ר"א בן פרטא גבה מבני עירו מעות צדקה לחלק לעניים בפורים. ובירו' פאה (פ"ה ה"ח): ר' זכריה חתניה דריב"ל היו הכל מליזין עליו דלא צריך והוא נוטל צדקה, וכד דמוך בדקון ואשכחון דהוא מפליג ליה לאחרין. וביק"ר (פרשה ה' ד') ובדב"ר (פרשה ד' ח'): מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ור"ע שהלכו לחולות אנטוכיא לעסק מגבת צדקה לחכמים, והוה תמן חד בר נש והוה שמיה אבא יודן כו'. ועוד שם: ר"ש בן לקיש אזל לבוצרה לאסיפת צדקה. ועוד שם: ר"ח בר אבא עבד פסיקא למתן [צדקה] בבי מדרשא דטבריה, ועוד במקומות הרבה, ובפרט על החכמים האחרונים מסופר הרבה כמה טרחו בעבודת הצדקה. ובני הגרע"א בתולדות אביהם מספרים נוראות על טרחתו באסיפת צדקה, וכתיבת אגרות בקשה לכל דורש.

ועוד מצינו על הרבה קדמונינו שהיו גבאי צדקה: בנימין הצדיק (ב"ב י"א א'), רבי עקיבא (ב"מ י"א ב'), ר"ח בן תרדיון (ע"ז י"ז ב'), רב יוסף (ב"ק ל"ו ב'), צ"ג א'), רבי אלעזר (ירו' פאה פ"ה ה"ז), רבי יעקב בר אידי ור"י יצחק בר נחמן (שם ה"ח), ועוד רבים. ואיך כל זה מתיישב עם מה שכתב הרמב"ם. אחלה פני מרן להבייני ענין זה.

והריני כופל ברכה מעומקא דליבא יאריך ימים על ממלכת ישראל מתוך בריות גופא ונהורא מעליא. כעתירת תלמידו המתאבק בעפרו ושותה דבריו בצמא.

והשיב רבינו בע"פ: דהרמב"ם לשי' דאסור לקחת כסף עבור לימוד התורה, ומה שמצאנו שאספו לצדקה זה עבור סתם עניים, ומה שכתב לשאר בני אדם מן העם וכו', יש לפרש דהכוונה דלא אספו לצדקה מהעם עבור לימוד התורה, או שהכוונה נמי דלא אספו צדקה עבור הת"ח שבעם.

לפטור מתחונן אחד מל ואחד פורע | הורה רבנו, אם שנים עושים את הברית, אחד מל ואחד פורע, שניהם נחשבים כמוהל שפוטר את הציבור מתחונן. (הגרי"א דינר שליט"א בלקט שאלות מצויות ח"א עמ' י"ד) [א"ה וכן הוא בנועם מגדים לבעל הפרמ"ג סוס"א].

תחונן במנחה | וכשרבנו היה סנדק בבוקר אינו אומר תחונן במנחה כמבואר במשנה ברורה סי' קל"א סק"א ודרך כלל הוא נשאר לעמוד. אבל כשראה שזה גורם בלבול לאחרים האם לומר או לא, הוא עושה כאילו הוא אומר תחונן ומוריד את ראשו על הסטנדר, אבל לא אומר תחונן. (מפי הרה"ג ר' א"ש שליט"א)

עמידה ב"ובא לציון" | בשנים מאוחרות, בשחרית אחרי החצי קדיש מתיישב רבנו באשרי ונשאר לשבת באשרי ובלמנצח, אבל בובא לציון נעמד ונשאר לעמוד עד סוף התפילה.

ושמענו שטעמו: כי החזו"א נהג לעמוד בקדושה שבובא לציון, והוא ג"כ נהג כן לעצמו, אבל לא רוצה להראות ברבים את מנהגו, ואם ישב לפני הקדושה וכן מיד אחריה זה יהיה ניכר, ויחשבו שסובר שצריך כך מעיקר הדין, ולכן עומד מתחילת ובה לציון עד סופו, כדי שלא יהיה מורגש שעמד בגלל הקדושה. (רשימות הרב אהרן ניב שליט"א)

ובשיעורים למס' ברכות אמר רבנו: והנה הרמב"ם (פ"ז מתפלה הי"ח) כתב שבאשרי שקודם מנחה צריך לשבת בו, וגם משמע בדבריו (שם הי"ז) דקדושה דסדרא י"ל בישיבה, אבל החזו"א היה אומר בעמידה, ויש אומרים שדעתו היה שזה כשאר קדושה דהוא בעמידה.

[מנהג רבנו כל השנים שחזף מנפילת אפים אינו יושב כלל [בחול] אחרי תפילת י"ח [גם כן מסתמא מהטעם הנ"ל], ובש"ק עומד בקריאת התורה עצמה אבל יושב על פי רוב בין גברא לגברא, ויושב במפטיר עד שקמים עם הס"ת, ואח"כ לאחר מוסף אינו יושב עוד עד סוף התפילה].

נעימות באין כאלקינו | רבנו נוהג להתפלל מאד בשקט כל התפילה ולעתים רחוקות נשמע קולו, אפילו בפס' דזמרה או בק"ש. ובתקופה מסוימת הבחנתי שכשאומר אין כאלקינו וכו' [בסוף התפילה לפני פיתום הקטורת] מאריך ומנעים בקול ניגון ערב של השתכחות הנפש [וקצת מזכיר הניגון את תפלת טל או גשם שרגיל רבנו לאומרו כש"ץ בשלוש רגלים קודם מוסף] ואומר במתינות ובנחת. (רשימות הרב אהרן ניב שליט"א)

ואמר רבנו: בחול אין אומרים אותו 'אין כאלקינו' ביום חול, ודעת החזו"א שגם בא"י אי"צ לומר. ורבי שמריהו גריינמן זצ"ל היה חזן באבלותו בישיבת פוניבז' ולא אמר קדיש אחר אין כאלקינו, ואמר בשם החזו"א שאין צריך לאומרו, וממילא אין לומר אחריו קדיש. (שיעורי רבנו עמ"ס ברכות. וראה באעלה בתמר או"כ"א מש"כ בזה).

אמירת ברכו | סיפר רבנו שבחול אצל האשכנזים לא נהגו לומר ברכו בסוף התפילה, ואילו אצל הספרדים תמיד אומרים, רק כאן בארץ [בנוסח אשכנז] עשו כעין פשרה ואומרים ביום שאין קה"ת. (רשימות הרב אהרן ניב שליט"א)

שש זכירות | אחרי התפילה רגיל רבנו לקרוא פרק שירה, ושש זכירות. ונשאל רבנו האם אין בזה שאלה באמירת חצאי פסוקים שמופיעים לפעמים בסידורים, שכוללים שם הוי"ה כגון בשש זכירות [שלאחר שחרית] ואמר רבנו שאכן שואלים את זה. ובסידור "אשי ישראל" מופיע בשם החיד"א עשר זכירות [השש הרגילות ועוד ד', ורבנו מנה את הד' היתרות] והנוסח שם יותר מתוקן. (רשימות הרב אהרן ניב שליט"א)

י"ג עיקרים | שח רבי יצחק לוינשטיין ז"ל: באחד הימים קבלתי טלפון מארצות הברית, שמבקשים שרבנו יברך את אהרן בן הדסה – שזה ילד בן 12 שעבר תאונת דרכים קשה ביותר, הרופאים אמרו שאין שום סיכוי, אבל ההורים שלו התמסרו אליו, וגם הוציאו לצדקה מאות אלפי דולרים, והילד הזה שב להכרה אבל לא יכול ללכת, הרגלים שלו רח"ל התרסקו, ולכאורה אין מה לעשות. ומבקשים שרבנו יאמרו לו כמה דברי חיזוק. רבנו הכיר את הסיפור, וכתב כבר מכתב לילד הזה, אבל כעת מבקשים שיאמרו לו דבר חיזוק נוסף.

רבנו הוציא סידור מהארון ושואל: יצחק, אתה יודע את הי"ג עיקרים של הרמב"ם – אני מאמין – בעל פה? השבתי לו שאני לא יודע בע"פ. אמר לי רבנו כמה חבל, איך אתה לא יודע את זה בעל פה, עם זה אני חי כל ימי, עם זה היהודים עברו את המחנות, עברו את נבוכדנצר, ואת פרעה, ואת המן... תגיד לילד הזה, החיזוק הכי גדול שיום הוא יאמר את זה, וכמה שיכול גם לחשוב את זה, וגם עם אבא שלו שיושב לידו כבר חצי שנה, שיסביר לו מה זה הי"ג עיקרים, לדעת שהבורא הוא ממציא הכל. וכמה שהילד יותר יתחזק בזה, אני לא יכול להבטיח, אבל ודאי שהוא יהיה יותר בריא, ולחנתונה שלו אני אשלח מכתב ברכה. (יצחק ירנן עמ' 184) ושח רבנו בשיעור בנפש החיים: שמעתי שבישיבה של רבי אלחנן וסרמן זצ"ל היו אומרים בכל יום את כל הי"ג עיקרים. ושאלתי פעם אחד שלמד שם ואמר שאינו זוכר. ואחד הנוכחים בשיעור אמר שראה [בספר על רבי אלחנן וסרמן זצ"ל] שרבי אלחנן היה אומר כל יום י"ג עיקרים. [א"ה וראה בס' מכתבי ח"ח עמ' מ"ט דכתב החפץ חיים במכתב, עוד אמרתי לעורר בזה אחב"י על ענין נשגב, והוא כידוע ממנהג שהנהיגו הקדמונים לומר בכל יום אחר התפלה את הי"ג עיקרי הדת, והם י"ג אני מאמין, שענין זה מיוסד על מאמר חז"ל מכות דף י"ג בא חבקוק והעמידן על אחת דכתבי וצדיק באמונתו יחי' וע"כ בימינו אלה שהאמונה נתרופפה בעוה"ר מצוה רבה על כל אחד ואחד להתחזק בזה ולאמור אותה בכל יום אחר התפלה כמו שנהגו אבותינו מלפנים].

ג' פרקי תהלים | משנת תש"ס שהתחילה האינתיפדה בריבוי פיגועים וכדו' רח"ל, הנהיג רבינו שליט"א עם שאר גאוני וצדיקי הדור לומר כל יום אחר התפילה ג' פרקי תהלים "פ"ג ק"ל וקמ"ב", ומקפיד רבינו עד היום הזה בין בחול בין בשבת לומר פרקים אלו עם הציבור לאחר שחרית, ובחול מוסיפים לומר ג"כ אחינו בני ישראל, ובשבת אין אומרים אחינו וכו'. [וראה גליון ויחי תשע"ד מנהג רבנו בימי אבלותו]

לימוד משניות אחרי התפילה | בהא דמבואר בשו"ע סי' קנ"ה שצריך מיד אחרי התפילה ללמוד תורה ונלמד מהפסוק ילכו מחיל אל חיל. וצ"ע שבזמן האחרון לא רואים זאת בבתי כנסיות שנשארים ללמוד אחרי התפילה, ואולי צריך לפרסם הלכה זו להחזיר עטרה ליושנה לחדש הלימוד אחרי התפילה.

כשנשאל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א על כך ענה: שוודאי ראוי לבני תורה לנהוג כזאת, והוסיף שכך היה המנהג פעם שמסרו שיעור משניות אחרי התפילה, וכן נהגו במניני של מרן שליט"א בניץ, שמסר הגאון הרב משה פרודרביניק זצ"ל שיעור משניות אחרי התפילה שנים רבות, ומרן שליט"א היה נשאר לשמוע השיעור מידי יום ביומו. (בנתיבות הלכה שבועות) ולפני הרבה שנים היה רבנו אומר אחרי התפילה גם 'פרק שירה'.

לא לדבר בבית כנסת | בקבלות של רבנו שליט"א לפני ר"ה תשנ"ח נמצא בא' הקבלות, שלא לשוחח שיחת חולין בבית כנסת. ובאמת בדרך כלל כשמדברים עם רבנו בבית כנסת בשיחת חולין לעצה ותושיה, הוא משתדל לצאת מבית מדרשו ורק אז מדבר עמם.

הוספות והערות לגליונות קודמים

הוספות להל' תפילה | נשאל רבנו הגר"ח שליט"א מהגר"א מן שליט"א: ו' חוה"מ סוכות תשס"א. כתבו בשם רבינו כמה שו"ת, ובין הדברים "שאלתי פעם לאדם גדול האם על האב להסתכל בשמ"ע באמצע תפלה על בנו כיצד מתפלל ואמר לי חייך קודמין". ענה מרן הגר"ח: "נכון, עמדתי על יד ר' אהרן לייב בתפלה, ושאלתי אותו, וכך הוא ענה לי". (מתוך הספר דרך שיחה ח"ג העומד לראות אור).

גליון 203 | על מש"כ בפרקי אבות פ"ג. שח לנו הגר"ח י. שליט"א שפ"א אמר לו רבנו "רוב אנשים חושבים על עצמם, וכל הזמן שקועים איך הם ירווחו ומה הם יצליחו. ושאלתי האם אפשר לעבוד על זה? וענה לי במילה אחת 'עקביא' היינו לחשוב על הג' דברים של עקביא בן מהלל דע מאין וכו' וזה יתן לו כוח לחשוב על כבוד שמים, ולא רק על עצמו".

הל' ברכת כהנים נכתוב אי"ה בגליון פר' נשא. הל' קריאת התורה נכתוב אי"ה בגליון פר' בהר בחוקתי.

עולם הישיבות

ישיבת זכרון מיכאל - זכרון יעקב

הישיבה הוקמה ע"י הגאון רבי שלום מאיר יונגרמן זצ"ל באלול תשמ"ט ומכהן בה היום כרה"י הגאון רבי יוסף חיים בן דוב שליט"א.

רבנו שליט"א הגיע למסע חזוק בישיבת זכרון יעקב בשנת תשס"ו ובין הדברים שנשארו חקוקים בלבות אמר שם "אם הינו יודעים כמה הקב"ה אוהב אותנו לא היה שום משברים".

הערכה רבה העריך רבנו את ראש המוסדות ומקים עולה של תורה בזכרון יעקב הגרש"מ יונגרמן זצ"ל ובהלוייתו ספד לו רבנו ואמר אף שלאחרונה אינו מספיד, רק דבר אחד יאמר עליו, "היה מזכה את הרבים גדול, ושכר מזכה את הרבים אין לשעה, ויהי רצון שיבולע המות לנצח".

ומדי דברו עליו, משבחו רבינו שהיה בעל כשרון גדול, כאשר חיבר הרבה מאד ספרים, מהם חידושי תורתו, ומהם ספרי רבותינו הראשונים, אשר ניכרת בהם הרבה עמל וכשרון גדול.

וכנסע רבנו לאנגליה בעשי"ת תשס"ה נסע עמו הגאון הגדול ר' דוב לנדו שליט"א והגרש"מ זצ"ל, ואמו של הגרש"מ היתה אז על ערש דווי והוא נסע ללא חשש כיון שזה זיכוי הרבים לא יקרה תקלה. ואכן יומים אחרי שחזר היא נלב"ע.

ופ"א היה קושי גדול מאוד בהחזקת המוסדות ונכנס הגרש"מ עם הגאון הגדול ר' דוב לנדו שליט"א לרבנו שליט"א ואמר לו רבנו: שאם אינו יכול יותר שיסגור, ואז כשיצא חשב הגרש"מ כל עת אני הרי עדיין יכול וכך ניסה עוד ועוד עד שחזר להרגלו.

ישיבת ירוחם

הוקמה בשנת התש"ל וכיהנו בה כראשי ישיבה הגר"ש פינקוס זצ"ל ויבדלח"ט הגר"א מן שליט"א, ועוד. בשנת תשמ"ה עברה ישיבתו של הגאון רבי רפאל טיקוצנסקי זצ"ל לירוחם.

רה"י הגאון רבי רפאל טיקוצנסקי זצ"ל

כשבנו הרה"ג ר"א שליט"א הוציא משיעוריו בס' תורת אבירים כתב רבנו מכתב ברכה לכבודו.

בס"ד החיים והשלו' לכ' ידידי הרה"ג ר' אברהם טיקוצנסקי שליט"א ולכל אשר לו אך טוב וברכה. על דבר רצונך להדפיס חדו"ת אשר חננך השי"ת וגם דברי אביך הגאון זצ"ל כידוע נמנע אנכי מליתן הסכמה מכמה מעמים אמנם בודאי יענת ומצאת דברי תורה אשר עליהם נאמר וישת עליהם תבל, גם ברא מזכה אבא להדפיס ד"ת מאביך הגאון זצ"ל שיהי שפתותיו דובבות בקבר כמשאחז"ל מהפסוק דובב שפתי ישנים והנני בזה לברך אותך בהצלחה וסייעתא דשמיא ברוחניות ובגשמיות לך ולכל משפחתך.

סדר בישיבה

לאחר פטירת הג"ר רפאל התעורר דו"ד בישיבה ועלו למרן הגראמ"מ שך זצ"ל ואמר לו שאין בכוחו לעת זקנתו ליכנס לזה, ושילחם לרבנו הגראי"ל שיטפל בזה, ורבנו נכנס בעובי הקורה וסידר את הדברים, ומינה את הגאון ר' חיים מן שליט"א לרה"י.

מה יהיה עם כבוד

בשנת תשנ"ד הגיע רבינו שליט"א לראשונה למסע חזוק בעיר ירוחם. זה היה מהפעמים הראשונות שהסכים רבינו שליט"א להופיע ולשאת דברים בהיכלי הישיבות. בזמנו היתה זו קהילה חרדית מתפתחת. והוא הגיע בשביל לתת תנופה לכל מוסדות התורה בעיר.

שח לנו הגאון רבי חיים מן שליט"א, שבזמנו שימש כראש ישיבה בירוחם, שכאשר נכנס אל העיר ברכבו והמונים המתונו לקבל את פניו, רבינו שליט"א נרעש ואמר, כשרעד נשמע בקולו: 'אויבער ואס מיט כבוד...' (מה יהיה עם הכבוד)... היה ניכר עליו שהוא מנותק לגמרי מכל המתרחש, והכבוד שרוכשים לו שם זר ומנוכר לו.

- גם כשירד מהמכונית, והלכתי לצידו כשהמונים מקדמים את פניו בשירה לכבודה של תורה, ראיתי שהוא סוטה מהמסלול ואינו מתקדם לכיוון השעה, עד ששמתי לב שהוא פשוט הלך עם עינים עצומות... נתתי לו יד והובלתי אותו עד לכניסה להיכל הישיבה".

ענווה

כמה ימים לאחר השיחה ביקשו את רשותו האם הוא מסכים שידיפסו בעיתון את השיחה שנשא בישיבה והוא נתן את רשותו.

כשהביאו לו להגיה את המאמר, הוא תיקן בכמה מקומות. בכל מקום שהיה כתוב 'יש להקשות', ונראה לתרץ' וכדומה, הוא תיקן וכתב במקומם 'לכאורה קשה', 'אולי יש לומר', 'ושמא יש לומר' וכדומה. [הדברים נדפסו בית"ג ערב שבועות תשנ"ח]

מלוותר לא מפסידים

עוד שח הגר"ח מן: פעם באתי לרבנו שליט"א והיה אז מחלוקת גדולה שהסעירה את התקופה. כשנכנסתי פנה אלי רבינו בכאב ואמר: "מה הם חושבים כשהם אומרים שהמחלוקת היא לשם שמים... הרי כולנו נצטרך עוד מעט לעמוד בפני בית דין של מעלה, וכי גם שם יוכלו לומר בתום לב שזה היה לשם שמים..."

אז פנה אלי ואמר לי: "אתה הרי ראית אותי עם רבי מיכל יהודה (ליפקוביץ) בישיבה. תגיד לי את האמת פעם ראיתם משהו ביני לבינו?!... התחייך ואמר: "אולי כן?!... אני השבתי: "חס ושלום", והוא אומר: "כיון שתמיד אני אמרתי רק בשבילו והוא אמר רק בשבילי". והוסיף לומר: "תאמין לי שמלוותר לא מפסידים, רק מרויחים..."

מעולם לא דרשתי בשביל עצמי וילדי

פעם באתי להתייעץ עימו בקשר לענין מסויים, האם להכניס מישהו למוסדות מסויימים. בין הדברים אמרתי לו "הראש ישיבה הרי הוא צדיק, ואם אומר בשמו דבר מה ודאי זה ישפיע".

בתחילה הוא דחה את דברי: אני צדיק?... אני צדיק?... בסוף אמר: "מעולם לא ביקשתי מאף אחד בשביל עצמי בשביל ילדי..."

שיחה בענין חסד

בשנת תשנ"ח הגיע שוב רבנו להיכל הישיבה ומסר שיחה מיוחדת [נדפס בקובץ 'קול תורה מה עמ' שט- שיא] [פניה ובקשה למי שיש בידו את הקלטה של שיחה זו לפנות בדחיפות למערכת].

טנא מלא ברכה

לידידנו העומד לימין המערכת בכל עת

הרה"ג רבי ישראל אשר שטינמן שליט"א

נכדו חביבו של מרן רבנו שליט"א, ולאביו הגאון רבי משה שליט"א להגל הולדת נכדו - נינו נ"י יזכו לראות רוב נחת ממנו ומכל יוצ"ח לתפארת המשפחה המפוארת

בשל נכונותם של מספר אברכים ליטול על עצמם את העול הכבד של גיוס המשאבים למען המשך הדפסת הגליון והפצתו, ובזכות היענות יפה של רבים מקוראי הגליון, הגליון ממשיך לצאת במהדורה מודפסת. עם זאת, בכדי שנוכל להמשיך בזה אנו תלויים בגדיבת לב הציבור היודע ומבין ערך ענין זיכוי הרבים והפצת תורתו של מרן רבן של ישראל שליט"א. מי שמעוניין ליטול חלק בענין גדול זה וכן להנציח תאריכים מסויימים במהלך השנה רצוי שיפנה כעת, כדי שנדע שאנו יכולים לעמוד במשימה. מבלי תרומות מהציבור לא נוכל להמשיך להדפיס את הגליון.

אפשר לתרום באפשרויות הבאות: בפניה לדוא"ל המערכת בכתובת 0527680034@okmail.co.il | פניה למוקד המגבית 072-2164440 (מענה אנושי) | במערכת הטלפונית הממוחשבת 24 שעות ביממה ע"י חיוג לשירות נדרים פון 03-7630585, קוד שלוחה 198. ניתן להשאיר הודעה מוקלטת לאחר התרומה. | באחת מעמדות 'נדרים פלוס' ברחבי הארץ, ע"י הקשה על 'קופות נוספות'. בחיפוש יש להקיש 'כאיל תערוג'. התרומה מאובטחת בתקנים המחמירים ביותר (פרטי האשראי אינם נשמרים במערכת).